

ΤΟΥ **Χρίστου Τουλιάτου**

Μέρος I: από τη διαγραφή στην επιμήκυνση...

Το ζήτημα του χρέους είναι προφανώς κεντρικό στο «ελληνικό ζήτημα». Οι πολιτικές επιλογές σε σχέση με τη διαχείριση και την αντιμετώπισή του οριοθετούν ανάλογα το πεδίο των πολιτικών επιλογών διεξόδου από την κρίση για την ελληνική οικονομία, αλλά και το μίγμα της διανομής των βαρών στα διάφορα κοινωνικά στρώματα με κάθε πιθανή επιλογή.

Η κυβέρνηση έκανε ένα πρώτο οδυνηρό συμβιβασμό με τη συμφωνία της 20ης Φλεβάρη και από ό,τι φαίνεται θα έχει διάφορα ανάλογα νέα επεισόδια στην πορεία των «αξιολογήσεων» των «θεσμών», όπως πλέον ονομάζεται η τρόικα. Ο επόμενος όμως σημαντικός κόμβος διαπραγμάτευσης που θα καθορίσει την πορεία της χώρας και της κοινωνίας για τα επόμενα χρόνια είναι στην αρχή του καλοκαιριού. Λίγο πριν κληθεί το ελληνικό κράτος να αποπληρώσει το μεγαλύτερο μέρος των φετινών οφειλόμενων ποσών στους δανειστές και λίγο πριν αποκτήσει τη δυνατότητα να ενταχθεί στο πρόγραμμα ποσοτικής χαλάρωσης της ΕΚΤ που εξήγγειλε ο Ντράγκι πρόσφατα.

Πρόσφατα προέκυψε μία σοβαρή μετεκλογική μεταβολή του λόγου της κυβέρνησης στο ζήτημα του χρέους. Η προεκλογική θέση του ΣΥΡΙΖΑ (και των ΑΝΕΛΛ) για διαγραφή του μεγαλύτερου μέρους του χρέους αντικαταστάθηκε ξαφνικά από θέσεις για «επιμήκυνση», «έξυπνη μηχανική χρέους» και άλλους τέτοιους εύηχους όρους. Γιατί έγινε αυτό και τι είναι αυτό τελικά που πιέζει βίαια την κυβέρνηση να προσαρμόσει το λόγο της κατ'αυτόν τον τρόπο στο ζήτημα του χρέους;

Πολιτικές επιλογές διαχείρισης χρέους

Το δημόσιο χρέος μειώνεται γενικά με τέσσερις τρόπους. Είτε με διαγραφή μέρους του μονομερώς ή συναινετικά, είτε με αύξηση του πληθωρισμού (που μειώνει την πραγματική αξία του και ευνοεί το δανειζόμενο), είτε με ιδιωτικοποιήσεις που χρηματοδοτούν την αποπληρωμή του, είτε με σταδιακή αποπληρωμή του από τα δημόσια έσοδα. Το πρόβλημα στην περίπτωση μίας χώρας εντός ΕΕ είναι ότι δεν μπορεί να επιλέξει μονομερώς τις δύο

πρώτες λύσεις. Η διαγραφή χρέους θεωρείται απαγορευτική. Είτε επειδή αποσταθεροποιεί το εγχώριο και πανευρωπαϊκό τραπεζικό σύστημα που είναι διασυνδεδεμένο στο δίκτυο της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ) όταν τα ομόλογα τα κατέχουν τράπεζες της ΕΕ (αυτή είναι η γνωστή ιστορία της αποτροπής του ενδεχομένου διαγραφής το 2011 για να διασωθούν βασικά γαλλικές και γερμανικές τράπεζες και να αποτραπεί κατάρρευση του ευρώ). Είτε επειδή οδηγεί στην περίφημη «αμοιβαιοποίηση του χρέους», δηλαδή να επωμιστούν μέρος του και άλλες χώρες και όχι μόνο ο δανειζόμενος στην περίπτωση διακρατικών χρεών που αθετούνται (π.χ. αν κηρυχθεί παύση πληρωμών και διαγραφή στο χρέος προς το σημερινό μηχανισμό EMS). Η αμοιβαιοποίηση χρέους αποκλείεται στην παρούσα (γερμανικής έμπνευσης) νομισματική ενοποίηση όπου υπάρχει μεν ενιαίο νόμισμα (και νομισματική πολιτική), αλλά όχι κοινή δημοσιονομική και φορολογική πολιτική ακριβώς επειδή η κυρίαρχη (γερμανική) κατεύθυνση δεν έχει επιλέξει μία κατεύθυνση μεγαλύτερης ομοσπονδιοποίησης. Η επαρκής αύξηση του πληθωρισμού που θα «ροκανίσει» το χρέος επίσης θεωρείται απαγορευτική εντός ΟΝΕ εφόσον η ΕΚΤ έχει ως κεντρικό στόχο (ακόμα και εν μέσω κρίσης και πιθανού αποπληθωρισμού!) το νεοφιλελεύθερο στόχο του ελέγχου των τιμών, δηλαδή τον έλεγχο του πληθωρισμού σε χαμηλό επίπεδο (της τάξης του 2%).

Συνεπώς, οι δύο λύσεις που απομένουν για την απομείωση του χρέους εντός ΟΝΕ-ΕΕ είναι η αποπληρωμή από έσοδα είτε από φορολογία και μείωση δημοσίων δαπανών είτε από ιδιωτικοποιήσεις. Διόλου τυχαία οι δανειστές μας επιμένουν πάντα σε αυτά. Τόσο γιατί θέλουν πίσω τα δανεικά (και με τόκο φυσικά) όσο και επειδή θα έχουν και άλλα ίδια οφέλη (αγορά «φιλέτων» σε χαμηλή τιμή, έλεγχος εγχώριου τραπεζικού συστήματος κλπ.). Την ίδια στιγμή που σε συνθήκες ύφεσης ή αναιμικής ανάπτυξης και οι δύο λύσεις αδυνατούν να αποδώσουν επαρκώς. Οι τιμές των προς ιδιωτικοποίηση φορέων ή εκτάσεων είναι υπερβολικά χαμηλές σε σχέση με την πραγματική αξία τους και η λιτότητα και η επιβολή υπέρμετρων φόρων εντείνουν την ύφεση ή την αναιμική ανάπτυξη διατηρώντας χαμηλό ή αρνητικό ρυθμό ανάπτυξης. Έτσι, αυξάνεται τελικά το χρέος ως ποσοστό του ΑΕΠ επειδή αυξάνεται τόσο το χρέος (αφού υπάρχουν μειωμένα φορολογικά έσοδα, νέα ελλείμματα και ανάγκη εκ νέου δανεισμού) και μειώνεται ή αυξάνεται σχετικά λιγότερο το ΑΕΠ. Η απομείωση του χρέους μέσω αύξησης φορολογικών εσόδων και περικοπής δημοσίων δαπανών είναι εφικτή στην περίοδο της (καπιταλιστικής) ανάπτυξης. Ας μην ξεχνάμε ότι όταν υπήρξε τέτοια περίοδος «ανάπτυξης με φθηνό δανεισμό» μετά την είσοδο στην ΟΝΕ επί Σημίτη, η τότε «συνετή» κυβέρνηση που μένει εντελώς στο απυρόβλητο της απόδοσης ευθυνών για την αύξηση του χρέους δεν επέλεξε να απομειώσει το χρέος ενώ μπορούσε, αλλά το άφησε (εντυπωσιακά...) σταθερό ως προς το ΑΕΠ χρηματοδοτώντας άλλα πορτοφόλια της τότε «ισχυρής» Ελλάδας...

Ένα πρώτο συμπέρασμα, λοιπόν, είναι ότι στο παρόν πλαίσιο και με τη σημερινή διαχείριση, η ελληνική οικονομία είναι παγιδευμένη σε ένα φαύλο κύκλο υπερχρέωσης - λιτότητας - ύφεσης ή αναιμικής ανάπτυξης με μεγάλη ανεργία - νέας υπερχρέωσης κοκ. Και για αυτό η δυναμική του χρέους είναι αυξητική και το χρέος δεν είναι μεσοπρόθεσμα «βιώσιμο», δηλαδή δεν θα μπορεί να εξυπηρετείται και τελικά να σταθεροποιηθεί ή να μειωθεί, ακόμα και για διεθνείς αναλυτές και οργανισμούς έστω και αν δεν το λένε δημοσίως (όπως π.χ. το ΔΝΤ). Ποιες είναι οι δυνατότητες διαφυγής από αυτό το φαύλο κύκλο;

Μεσοπρόθεσμες επιλογές διεξόδου από την παγίδα του χρέους...

Είναι σαφές λοιπόν ότι για να υπάρξει διεξοδος από την υπερχρέωση πρέπει να αλλάξει η σημερινή διαχείριση και το κυρίαρχο θεσμικό-πολιτικό πλαίσιο. Θεωρητικά οι οριακές επιλογές είναι δύο: είτε με εμβάθυνση της πολιτικής ένωσης της ΟΝΕ («ομοσπονδιοποίηση» ευρωζώνης) είτε με αποχώρηση από αυτή (και γενικότερα διάσπαση της ΟΝΕ σε Βορρά-Νότο ή ακόμα και διάλυση). Θεωρούμε ότι οποιαδήποτε άλλη επιλογή απλά «αγοράζει χρόνο» υλοποιώντας σταδιακά ή αναβάλλοντας προσωρινά κάποια από αυτές.

Η πρώτη επιλογή είναι η πολιτική ένωση - ομοσπονδιοποίηση της ΟΝΕ που θα οδηγούσε σε αμοιβαιοποίηση του χρέους αφού προϋποθέτει κοινή δημοσιονομική και φορολογική πολιτική και αναδιανομή κεφαλαίων μεταξύ των πλεονασματικών και ελλειμματικών χωρών της Ευρωζώνης ώστε να αντιμετωπιστούν οι διακρατικές ανισότητες (κατά παρόμοιο τρόπο με την αντιμετώπιση των ανισοτήτων μεταξύ περιφερειών εντός μίας χώρας με ενδοπεριφερειακή αναδιανομή). Αυτή είναι η συνεπής κενσϊανή λύση για μία περιοχή με ενιαίο νόμισμα. Το πρώτο πρόβλημα είναι ότι ο κλασικός κενσϊανισμός δεν είναι επιλογή σήμερα των κυρίαρχων πολιτικών και οικονομικών ελίτ επειδή τα ιδιωτικά και δημόσια χρέη είναι ήδη υπερδιογκωμένα, αλλά και επειδή δεν έχει βρεθεί τεχνολογικό και οργανωτικό υπόδειγμα οργάνωσης της παραγωγής που να επέτρεπε αναδιανομή εισοδήματος εφόσον θα είχε εξασφαλιστεί μεγαλύτερη αύξηση παραγωγικότητας της εργασίας (όπως έκανε ο φορντισμός παλιότερα). Το δεύτερο πρόβλημα είναι ότι υπάρχουν διακρατικές (ενδοκαπιταλιστικές και ενδοϊμπεριαλιστικές) αντιθέσεις εντός ΟΝΕ που όχι απλώς δεν εξασφαλίζουν ότι είναι εφικτή μία κίνηση πολιτικής ένωσης, αλλά μάλλον οδηγούν σε φυγόκεντρες δυναμικές. Με απλά λόγια, μία κίνηση ομοσπονδιοποίησης προϋποθέτει ότι οι πλεονασματικές χώρες διατίθενται να πληρώσουν για τα ελλείμματα των ελλειμματικών χωρών και οι ελλειμματικές χώρες διατίθενται να εκχωρήσουν την εθνική κυριαρχία τους εντός αυτής της ομοσπονδίας. Μία ομοσπονδία σήμερα δεν μπορεί παρά να είναι μία ένωση με συντριπτική ηγεμονία κάποιας δύναμης και αυτή δεν φαίνεται να είναι άλλη από τη Γερμανία. Με τους σημερινούς όρους λοιπόν η «ομοσπονδιοποίηση» με κενσϊανό σκεπτικό

αναδιανομής των βαρών μεταξύ πλεονασματικών-ελλειμματικών χωρών είναι μεγαλύτερη αφέλεια και ουτοπία από τη ρήξη με την ΟΝΕ. Αν μπορεί να υπάρξει σήμερα και υπό συνθήκες κρίσης, θα υπάρξει με συντριπτική κατίσχυση των κυρίαρχων ιμπεριαλιστικών δυνάμεων εντός ΟΝΕ (βασικά της Γερμανίας), θα είναι μία διευρυμένη οικονομική ζώνη επιρροής της Γερμανίας. Κατίσχυση οικονομικά και πολιτικά, με καταπάτηση της εθνικής και λαϊκής κυριαρχίας των ασθενέστερων χωρών. Είναι αυτό που έλεγε σε άλλη εποχή και με άλλα λόγια ο Λένιν: «Από τη σκοπιά των οικονομικών συνθηκών του Ιμπεριαλισμού [...] οι Ενωμένες Πολιτείες της Ευρώπης, κάτω από τον καπιταλισμό, είναι είτε αδύνατες είτε αντιδραστικές».

Η δεύτερη επιλογή είναι η αποχώρηση από την ΟΝΕ και τελικά αναγκαστικά και από την ΕΕ αφού θα πρέπει να ακολουθηθεί μία πολιτική διαχείρισης χρέους με διαγραφή του, με έλεγχο κίνησης κεφαλαίων, με εθνικοποίηση τραπεζών, υποτίμηση του νέου νομίσματος και μία κατεύθυνση αυτοδύναμης οικονομικής ανάπτυξης. Διευκρινίζουμε ότι μέχρι στιγμής αναφερόμαστε σε δυνατές επιλογές εντός του κυρίαρχου αστικού πλαισίου οργάνωσης των παραγωγικών και κοινωνικών σχέσεων. Η επιλογή της αποχώρησης από την ΟΝΕ δεν εξασφαλίζει αυτόματα ένα προοδευτικό πλαίσιο προς όφελος των εργαζομένων και του λαού, αλλά μπορεί να γίνει επίσης με ακραίους όρους λιτότητας και μετάθεσης των βαρών της υποτίμησης στους εργαζόμενους. Διόλου τυχαία εκφράζεται πολιτικά υπό το πρίσμα μίας αυταρχικής διακυβέρνησης από ακροδεξιούς πολιτικούς σχηματισμούς (Εθνικό Μέτωπο, Χρυσή Αυγή με τον Ηλία Κασιδιάρη να αναφέρεται ανοιχτά σε αυτό πλέον στη συζήτηση επί των προγραμματικών δηλώσεων της νέας κυβέρνησης). Πρέπει να είναι καθαρό όμως επίσης ότι η εσωτερική υποτίμηση που ακολουθείται τώρα, η ουτοπική κεϋνσιανή «ομοσπονδιοποίηση» που δεν μπορεί να γίνει και η μόνη πιθανή πραγματικά ιμπεριαλιστική «ομοσπονδιοποίηση» δεν μπορούν να είναι το πλαίσιο μίας προοδευτικής λύσης. Η αποχώρηση από την ΟΝΕ (και την ΕΕ) είναι αναγκαία όχι όμως και ικανή από μόνη της προϋπόθεση για κάτι τέτοιο. Και αυτό προϋποθέτει μία δέσμη μέτρων σε προοδευτική ριζοσπαστική κατεύθυνση από μία ανάλογη κυβέρνηση (όπως έχουν καταρχάς προταθεί από φορείς και δυνάμεις όπως η Πρωτοβουλία Οικονομολόγων το 2010, η ΑΝΤΑΡΣΥΑ-ΜΑΡΣ, το Σχέδιο Β, μειωψηφούσες δυνάμεις εντός του ΣΥΡΙΖΑ και του ΚΚΕ κ.ά.).

...και βραχυπρόθεσμοι ελιγμοί και ασκήσεις επί χάρτου.

Πού οφείλεται λοιπόν η αλλαγή της θέσης της κυβέρνησης για το χρέος; Στη ρητή δημόσια παραδοχή της ότι δεν σκοπεύει να εξετάσει επιλογές εκτός ΟΝΕ και ΕΕ για την ελληνική οικονομία. Από τη στιγμή που γίνεται αυτή η παραδοχή αποκλείονται μονομερείς ενέργειες, κινήσεις όπως η εθνικοποίηση τραπεζών, ο έλεγχος κεφαλαίων και η ριζική αμφισβήτηση και

ανατροπή της λιτότητας και τελικά και η θέση της διαγραφής χρέους για τους λόγους που αναφέραμε. Η κυβέρνηση εκτιμά ορθά επίσης ότι δεν υπάρχει ενδεχόμενο κεϋνσιανής «ομοσπονδιοποίησης» και δεν θεωρεί θετική προοπτική προφανώς μία σταδιακή (και βασανιστικά αργή...) κίνηση εμβάθυνσης της ένωσης με πλήρη γερμανική ηγεμονία. Το μόνο που της απομένει λοιπόν είναι η αναζήτηση ημίμετρων ελάφρυνσης της λιτότητας και της δανειακής επιβάρυνσης.

Από αυτή την άποψη, η επιλογή του Γιάννη Βαρουφάκη δεν ήταν τυχαία, αλλά μάλλον η ιδανική επιλογή για μία προσπάθεια υλοποίησης τέτοιας πολιτικής. Για τον απλούστατο λόγο ότι ο σημερινός υπουργός Οικονομικών έχει καταθέσει από το φθινόπωρο ήδη μία «μετριοπαθή» πρόταση για την επίλυση της κρίσης του ευρώ. Η «μετριοπάθεια» της οποίας έγκειται ακριβώς στο ότι ενώ αναγνωρίζει ότι η υπάρχουσα κατάσταση δεν είναι βιώσιμη μεσοπρόθεσμα, ταυτόχρονα αναγνωρίζει ρητά ότι η Γερμανία δεν συζητά για «ομοσπονδιοποίηση» με αναδιανομή και η επιλογή εξόδου από την ΟΝΕ δεν υπάρχει καν στο τραπέζι. Ο αποκλεισμός των δύο ορίων οδηγεί προφανώς στην αναζήτηση μίας «βέλτιστης» λύσης εντός του σημερινού πλαισίου που να μπορεί (ή να πιστεύει ότι μπορεί...) να είναι αμοιβαία αποδεκτή από όλους εντός ΟΝΕ. Μίας «λύσης» με ημίμετρα αντιμετώπισης της ανθρωπιστικής κρίσης, με αναζήτηση τόνωσης των επενδύσεων με αναμικτά κεφάλαια από την Ευρωπαϊκή Τράπεζα Επενδύσεων, με αποπληρωμή από την ΕΚΤ (και μεταφορά χρέους σε αυτή με μικρότερο επιτόκιο) του μέρους των ομολόγων που ωριμάζουν που αντιστοιχεί στο «νόμιμο» κατά Μάαστριχτ χρέος (το 60% του ΑΕΠ όπως έχει οριστεί αυθαίρετα), με «επιμήκυνση» ομολόγων, με εξαγορά και εξυγίανση από τον ΕΜΣ και την ΕΚΤ των προβληματικών τραπεζών και μεταπώλησή τους με κέρδος ένα έτος μετά (πόσο βίαιη θα είναι μία τόσο γρήγορη εκκαθάριση και σε ποιόν θα μεταπωληθούν άραγε; στις Γερμανικές τράπεζες ή μήπως τελικά στους...Αμερικάνους, τους συνήθεις αγοραστές τραπεζών σε χώρες με ΔΝΤ...Το ότι ο Βαρουφάκης και άλλα οικονομικά στελέχη πλησίον της κυβέρνησης διατηρούν σχέσεις με την άλλη πλευρά του Ατλαντικού δημιουργεί μάλλον εύλογα ερωτηματικά).

Υπό αυτό το πρίσμα, η μεταστροφή εξηγείται πολύ λογικά. Αν δεν είσαι διατεθειμένος να αμφισβητήσεις το πλαίσιο της ΟΝΕ και της ΕΕ οι επιλογές είναι μάλλον περιορισμένες σήμερα. Με την όποια «επιμήκυνση» ομολόγων και τη μείωση των (έτσι κι αλλιώς ανέφικτων) θηριωδών πρωτογενών πλεονασμάτων που προβλέπονταν μπορεί να επιτευχθεί κάποια μικρή ελάφρυνση της ετήσιας και μηνιαίας επιβάρυνσης τοκοχρεολυσίων και να αυξηθεί ελαφρά η δυνατότητα ήπιων και περιορισμένων διορθώσεων στη λιτότητα. Είναι σαφές όμως ότι η διαιώνιση του βραχνά του χρέους θα συνοδεύεται από μέτρα και μνημονιακό πρόγραμμα «λιτότητας με ανθρώπινο πρόσωπο» όπως και αν λέγεται αυτό. Εκεί

ακριβώς είναι η ταμπακέρα και η διαπραγμάτευση που επιχειρεί η κυβέρνηση στο πλαίσιο αυτών των ασφυκτικών περιορισμών δεν φαίνεται να μπορεί να πετύχει καμία ριζική ανατροπή όχι μόνο τώρα, αλλά ούτε τον Απρίλη και τον Ιούλη όπως ήδη φαίνεται...

Πηγή: [ektosgrammis](#)